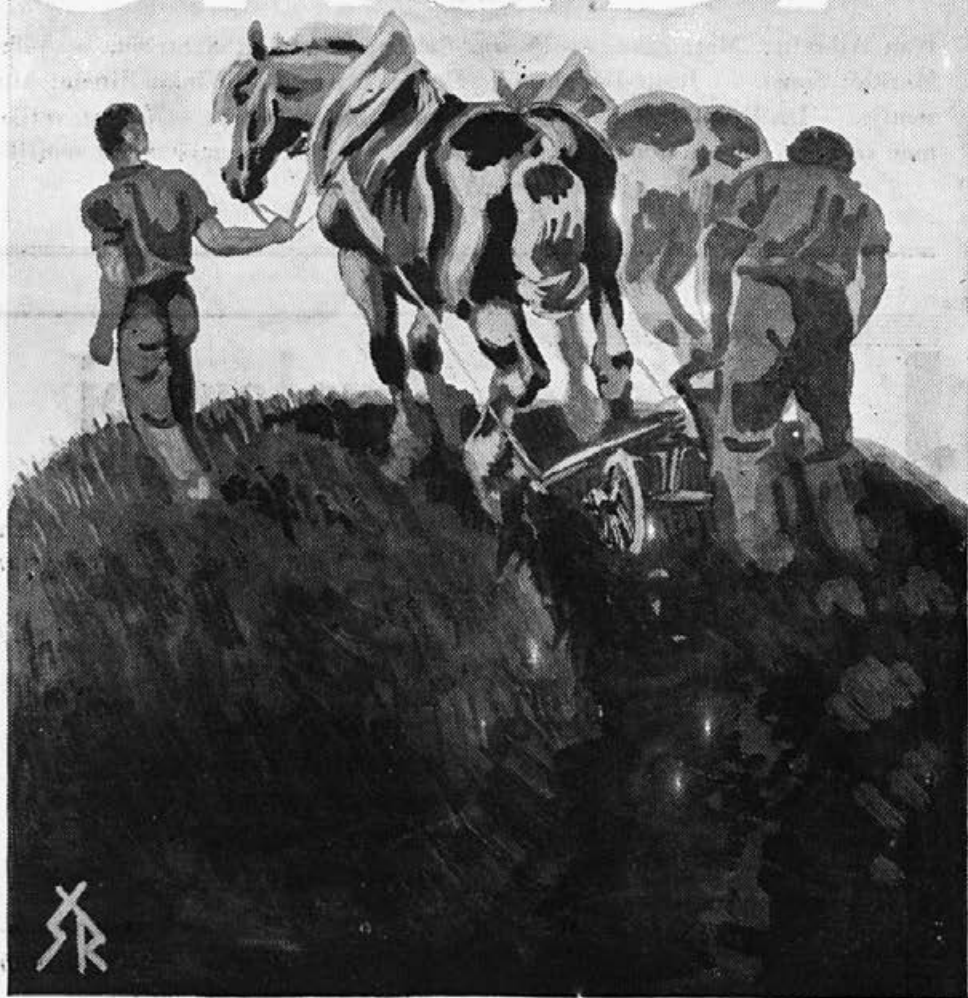

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

GRUDA

MESEČNIK
ZA KMETSKO PROSVETO

XIII.

Oktober

10.

Gruda

Mesečnik za kmetško prosveto. | Izhaja vsakega 20. v mesecu. | Celoletna naročnina Din 25.—, za člane Društev kmetjskih fantov in deklet Din 20.—; posamezna številka stane Din 3.—. | Urejuje: DOLFE SCHAUER. | Uredništvo ne vrača nenaročenih rokopisov. | Prispevki, recenzijski izvodi in dopisi naj se pošiljajo na naslov urednika, Ljubljana, Tavčarjeva ulica 1 | Upravništvo: Ljubljana, Kolodvorska ul. 7. | Izdaja: Kmetijska tiskovna zadruga v Ljubljani, r. z. z o. z. (Stanko Tomšič). | Tiska »Tiskarna Slatnar«, družba z o. z. (Vodnik in Knez) v Kamniku.

VSEBINA

Ivan Albreht: Mati čaka. — Franjo Čiček: Vojak Miha Stržen. — Viktor Markič: Sonet. — Josip Udovič ml.: Dejstva govore. — Vinko Bitenc: Molk zemlje. — Dr. Branko Vrčon: Od kozolea do mlina na veter. — Za čast, veljavo, moč vasi, naj delo naše nam zori. — V delu, v trudu, v zmagi zvesta zemlji — žena in deklé. — Zapiski.

TISKARNA SLATNAR

DRUŽBA Z O. Z.
K A M N I K

Izvršuje vsa tiskarska dela hitro, lično in po konkurenčnih cenah ● Specijalna dela: trobarvne razglednice in prvovrstni tisk knjig

Kmetovalci

ne pozabite pognojiti Vaša polja, vinograde, travnike in vrtove z

UMETNIMI GNOJILI

V to svrhu priporočamo:

apneni dušik
apneno sečnino
nitrofoskal-I
nitrofoskal-II
nitrofos

Ta gnojila so posebno učinkovita in se tudi v danšnjih časih dobro izplača

Mati čaka

Ivan Albreht

*Večeri so kot v večnost prepleteni,
Tako je pust brez tebe naš pokojni dom.
Kod hodiš, sin moj ljubljeni, po svetu?
Te nikdar več doma pozdravila ne bom?*

*Očetu pešajo že roke trudne,
oči so skoro mu odrekle slednji vid.
Molči, ne toži, kot bi se pripravljaj,
da leže kmalu sam za vseh skrivnosti zid.*

*Dekleta so kot ptičke godne
odšle za klicem svojega srca:
so matere in žene, pa jim ni več v mislih
betežnost matere, ki sama je doma.*

*Kaj nič ne slišiš, sin, kako te vabi
v ječanju gozda rodne grude klic,
ne veš, kako rati te vas domača
z dehtenjem rož in z letom naših ptic?*

*Poslušaj, sin, kolovrat sem prinesla,
kodelja že na preslici visi,
o, vrni se, moj sin, da mati sivolasa
še zadnjikrat pogleda ti v oči.*

*V en sam pogled zajamem to, kar nosim
vse žive dni kot svet zaklad s seboj:
Da boš na rodni zemlji z rodnom mladim
očetov zvest naslednik, sinko moj.*

*Večeri so kot v večnost prepleteni,
kolovrat pred menoj medló brni,
a mati stara prede nit za dete,
ki bo na naši zemlji — tvoja, naša kri.*

Vojak Miha Stržen

Franjo Čižek

S polnim nahrbtnikom se je vračal vojak Miha Stržen z dopusta.

»Lepo je bilo doma kakor v raj«, je besedičil sam sebi, ko se je vozil preko Koroške na italijansko fronto. Vlak je bil natrpan starejših frontnih dopustnikov, ki so se zopet vračali k svojim edinicam in v tisto nerazumljivo gmoto ljudi od vseh vetrov in narodov, ki so se zarili in zagrizli kakor klopi v prst in kamenje, nasičeno z mrtvaškim vzduhom in vonjem posušene krvi.

Lepo obriti in očiščeni so bili ti obrazi, ki so imeli srečo gledati vsaj par dni domači krov. Edino vojaška obleka, dasiravno preprana in očiščena, vendarle ni mogla zakriti svojih gub in zmrdanosti ter je nemo pričala, da to niso ljudje s polja in njiv, travnikov in gozdov, brhklih goric in sinjih planin, ampak da so to čudno našemljeni nestvori, ki jih je neka nevidna in tajna sila spetila skupaj v srd in sovraštvo, da gomazijo liki orjaške gosenice po razkljuvani zemlji, rujejo in škrtajo v njeno drobovje, bruhajo ena v drugo ogenj in žveplo, si parajo trebuhe in ude ter jih mečejo v zrak v zabavo tajnim demonom.

Resno in zamišljeno so sedeli dopustniki v vlaku. Ni jih brigala ne okolica, koder jih je vozil vlak in kjer so begali po cestah redki posamezniki, največ ženske kakor plašne prikazni, ne gruče vojakov, ki so tu pa tam stali in čakali kakor sejmska živina pred klavnico. Kdo bi takrat gledal lepoto z zlatom ožarjenih tirolskih gora, ki so bile priče človeškemu klanju? Kdo bi takrat imel čuta in smisla za naravo in njena prelestna čudesa, ko pa je gospodaril človeški um z ekrazitom in dinamitom, ki ga pa ni položil v tisočletne skale, da jih drobi in ruši sebi v prid in blagostanje, ampak ga je namenil sebi, položil ga je v drob človeku, kroni stvarstva, da ga raznese in razcefra kakor kunjjo ter ga razmaže po sončni zemlji in kršnih skalah kot posmehljiv dokaz in memento deviški zemlji, ki mu je bila dana v oblast in uživanje.

Vojak Miha Stržen je sedel nepremično kakor kip in topo zrl predse. Sopotniku bi se zdelo, da ne vidi nič, ne sliši nič in ne misli nič. Vendar je Miha Stržen brodil po svoji notranjosti in stikal za vzroki in posledicami, poizkušal je nekaj doumeti in si razjasniti, toda klopčič njegovih misli se je vedno bolj razmotaval in končno se je Stržen znašel v labirintu, odkoder ni vedel več izhoda.

»Le zakaj je tako moralo priti?« Miha Stržen si ni vedel odgovora. Pred njim je vstajal večni in nerazumljivi »zakaj«, nerazrešljiva uganka in skrivnost. Zakaj je moral 1914. leta takoj kakor strela z jasnega zapustiti njivo in plug, dom in družino? Zakaj so jih oblekli drugi dan v lepe sive uniforme, jih oborožili do zob in jim dali jedače in pijače, da nikoli tega? Zakaj so jih potem peljali z godbo v Galicijo, kjer so morali moriti in obešati domačine? Zakaj je moral poriniti bajonet v grlo mlademu Rusu z mehкими sanjavimi očmi, ki mu živ dan ni storil ničesar žalega? Zakaj ni bil zato kaznovan, ampak pohvaljen in celo odlikovan? Zakaj so zmrzovali v Karpatih, kjer sta Prelogovemu Šimnu odpadli obe nogi? Zakaj so mu pri Lwowu prestrelili laketi in

mu pokvarili roko, ki je z njo oral in tolkel grude na domači zemlji? Zakaj so ga potem vlačili po madžarskih bolnišnicah in se trudili, da mu izližejo roko? Zakaj so ga potem poslali na dopust in mu namignili, da poskrbi za vojno posojilo in naraščaj?

»Glej, da bo fant! Cesar rabi vojake,« mu je cinično ukazal štabni zdravnik dr. Hajman. In zakaj je bil Miha Stržen tako neumen, da ga je res ubogal?

»Boljše bi bilo, da bi nikoli ne bil rojen,« je tožno sklepal Miha, »zdaj pa imam poleg svojega križa še štiri revčke, ki se jim niti ne sanja, kakšen hudič jih čaka na tem svetu. Proklete hijene, ki ste žejne človeške krvi in solza!« Ha in kaj je bilo potem? Potem so ga poslali na laško fronto. Roke še pridno gibati ni mogel, pa kaj zato?

»Jih pa grizi Lahe polentarske!« mu je smeje rekel sifilitični oberst pregledne komisije, »saj Slovenci imate dobre zobe.«

Miha Stržen ni rekel ničesar in je ubogal. Zakaj? Moral je ubogati. Zakaj je moral? Nu, drugače bi ga ustrelili kakor zajca! In je šel. Pri vratih se je nenadoma obrnil in s sklenjenimi rokami zaprosil:

»Ženo in male otroke imam, polje imam, ki ga nihče ne obdeluje. Prosim lepo, pustite me domov!«

»Ha, der ist ein guter Witzmacher,«* se je režal oberst ter se obrnil k naredniku:

»Recite temu kmetavzu, za ženo bodo že skrbeli drugi. V tem je lahko brez skrbi še posebno, če je mlada in brhka. Če pa že hoče, lahko dobi dopust vsakih devet mesecev in brez skrbi opravi to, kar mu je dovolil fajmošter. Cesar ga bo še celo vesel. Otroke bo že dojila in hranila žena brez njega. Polje pa bodo obdelovali ujetniki. Zato jih imamo. Le nalovi naj jih mnogo! Marš, abtreten!«**

Miha Stržen je šel. Temno se mu je delalo pred očmi. Teden dni pozneje so že korakali po Vipavski dolini. Zakaj? Miha Stržen ne ve! Skozi omočico in prah je videl srbske ujetnike, ki so gradili cesto. Živi okostnjaki! Zakaj? Na črešnjevi veji ob potu je viselo truplo v srbski uniformi. Zakaj? Nehote je Miha Stržen pokimal enemu izmed okostnjakov z lopato v roki in s prstom pokazal na obešenca.

»Gladan je bio, pa nije mogao raditi!«

Vojaki so korakali molče mimo mrtvega tovariša, kakor da mu izkazujejo poslednjo čast.

»Ta je vsaj rešen!« je vzkliknil nekdo. Poročnik Brenner pa je razlagal:

»Vidite tukaj prokletega Srba! Uprl se je, delati ni hotel, pa so ga v svarilo obesili sem. Tako se zgodi vsakemu, kdor ne parira!« Vojaštvo je korakalo molče kakor da ne sliši poročnikove razlage. Miha Stržen si je pogladil čelo, češ, ne razumem. Le kaj je ljudem prišlo v meso in kri, da so takšni?

Dva dni pozneje so bili v ognju. Ječanje in presunljivo stokanje levo in desno. Tolažbe nikjer, usmiljenja še manj. Zakaj leže tu pa tam odtrgane roke

* Ta je dober šaljivec!   ** Odstopiti!

in noge, preklana glava z drgetajočimi možgani in nepremičnimi belimi očmi, polomljen prsni koš s štrlečimi rebri in izstopivša čreva, ki se motajo okoli kolena kakor kača. Zakaj leže tu pa tam razcefrani nahrbtniki, obrizgani s krvjo, zraven pa čudne kepe mesa in obleke, da ne ločiš več glave od trupa, ne rok od nog? Vse se je nekam zaokrožilo in stisnilo v novo obliko brez udov in brez glave, le počena jeklena čelada je še podobna glavi in polomljene puške sličijo iztegnjenim rokam, ki grabijo nekam v prazno in nepoznano. Je to dovršena oblika človeka iz 20. stoletja? Ali ga bomo uvrstili v galerijo klasičnih umotvorov Grške in Michelangela?

Miha Stržen ni bil zgodovinar. Vendar pa je spoznal in samemu sebi dokazoval, da so bili prej na zemlji ljudje, sedaj so pa zveri in čim bolj pameten in iznajdljiv postaja človek, tem bolj zverinski in satanski je proti svojemu bližnjemu. Pa le odkod in zakaj je tak? Tega problema Miha ni mogel rešiti. Včasih si je že zaželel, da bi ga ubilo, ali kadar je napolnil zrak dušeč dim in so pričele granate tuliti in treskati ter iskati novih žrtev, tedaj ga je nekaj zgrabilo, da se je zbal takšne strašne smrti in si v dno duše želel, da bi umrl doma, kjer bi mu prižgali sveče ter nanosili cvetja in rož. Položili bi ga celega v krsto in ga lepo pokopali, na grob pa nasadili rož. Strašen grob pa je tukaj! Sanitejci brskajo in iščejo posamezne ude po več sto korakov naokrog. Včasih jih niti polovice ne najdejo ali pa jih prepodi sovražnik z ognjem. Na hitro izkopljejo jamo, jo napolnijo do vrha z mrtveci, kolikor so jih pač mogli najti, polijejo vse skupaj z apnom, nekaj kamenja in prsti na vrh — in grob je gotov. Treba je začeti drugega. Mrtveci že čakajo.

Tri mesece je Miha Stržen gledal glorijsko človeške kulture ob Soči. Zakaj? Nato je bil premeščen na tirolsko fronto. Ril po grebenih okoli Asijsjaga. Pustil nad polovico tovarišev, ki so se večinoma raztelesen in razmetani parili in žgali poleg kamenja na vročem laškem soncu. Nato so odšli na oddih v neko napol porušeno vasico v Val Sugani. Od tam je šel Miha Stržen na dopust.

Sestradan kakor počestni pes, ušiv in garjav kakor izobčenec, se je vrnil k ženi in otrokom. Štirinajst dni dopusta je dobil in od teh je smel ostati doma enajst dni. Saj ni vedel, kako bi jih porabil. Ali bi gladil in božal deco, se pogovarjal z ženo, ali bi stregel živini ali se lotil površno obdelanega polja. Strženu je bilo, kakor da je prišel nekam drugam, na tuj svet in ne ve, kako bi se obrnil in kaj bi napravil. Predno se je vživel in privadil temu čarobnemu življenju in delu, ki je polno miru in pokoja in ki ga neprestano obdaja vonj cvetlic in žgolenje ptic, je dopust potekel in Miha Stržen je objel ženo in otroke. Nekam tesno mu je postalo pri duši in solza, ki ni bila vajena v Strženovih očeh, je zdrknila po licu. Zakaj je moral zopet oditi? Da bi Miha vedel, kdo mu je kriv, raztrgal bi ga bil na drobne kose, tako ga je držalo pri sreč. Šele v vlakcu je opazil, da ima s seboj poln nahrbtnik, ki mu ga je pripravila skrbna žena, da saj nekaj dni ne bo stradal.

»Vsega ne bom zmozel,« si misli Miha in tipa nahrbtnik, »no pa tovariši, ti bodo veseli! Danes jaz, jutri drugi. Vse lepo kameradsko!«

Nato ga je prevzelo iznova domotožje. Vlak je sopihal proti Trientu in se bližal fronti. Kako je že rekla žena:

»Ko boš drugič prišel, ne boš šel več nazaj! Sedaj bo kmalu konec vojne!«

»Revica,« si misli Miha, »to pravijo že štiri leta!« Vseeno pa mu je tlel v duši žarek upanja. Če je vzdržal štiri leta, ni vrag, da ne bi še par tednov. V Val Sugani je Miha Stržen zvedel, da je njegov polk odšel nazaj v strelske jarke in sicer na Bereto in Monte Caprille.

»No, pa naj bo! Zadnjič sedaj!« je dejal Miha Stržen, si oprtal nahrbtnik ter se podal navkreber na Bereto. Polovica čet je bila v rovih, ostali pa so čakali kot rezerva v kavernah. Lep in miren julijski dan se je razgrinjal nad Bereto. Niti slutil nisi, da si na fronti tik pred sovražnikom. Trojica vojakov je čepela pri vhodu v kaverno in že daleč mahala Strženu, ki je koračil navkreber.

»No, Miha, kako je bilo doma? Vsi zdravi? Kaj si prinesel?« so vpili vojaki in željno pričakovali dopustnika. Ko je Miha Stržen dospel do terase pred kaverno, se je utrujen ustavil.

»Fantje, zdaj pa le sem!« je nekam veselo povedal ter začel odvezovati nahrbtnik. Tisti hip je zašumelo po zraku. Nekaj svetlega je siknilo kakor ognjena ptica. Nato je strašno zabučalo, da se je stresel ves hrib in kup tramovja, prsti in kamenja se je z dimom vred dvignil v zrak in na vse strani. Ko se je dim polegel, terase ni bilo več. Pač pa je zevala tam strašna lijaku podobna luknja in okrog nje so ležali razcefrani in krvaveči ostanki vojaka, ki se je nekoč pisal Miha Stržen. To pot se ni več vprašal: Zakaj?

Sonet

Viktor Markič

*Jesenski piš zazibal je drevesa,
v vrtincu listi se pode orumeneli.
V goloti zevajo kostanji, starčki veli,
ki smrt jim javila je dan slovesa.*

*Nad grobom tihim sniva le cipresa,
ki tužni grmi niso še ji obledeli.
V sijaju sončnem glasi so mi onemeli,
kot da odprla so se zdaj nebesa...*

*V prividu zrl človeštva sem vsemirje
in v breztelesju mogel sem zaznati,
kje dom sproščenosti, utehe vir je.*

*In zažarela vsa je v blagodati,
ki pračloveštvu izpeljala tir je:
Vsevekovita snov, narava — mati.*

Dejstva govore

Josip Udovič ml.

Težke so danes razmere, v katerih živi slovenski kmet; zato je razumljivo, da je njegov obraz mrk in nekako brezbrizno otopen. Nehote si zastaviš vprašanje, zakaj vendar ni več kmetov obraz vesel in zadovoljen kot je bil nekdanj. Človeku ni treba veliko razmišljati, le en sam pogled okoli sebe in ena sama misel pove vse.

Izsekani gozdovi, klaverni sejmi, prazne žitnice, vse to so najboljše priče, ki dovolj jasno povedo žalostno stanje kmeta. Dela in gara, a ne dobi pravega plačila. Kot da je proklet živi svoje beraško življenje. Postaja nezaupljiv in samosvoj. Redki so tisti, ki ga razumejo in ki vedo vzrok temu njegovemu ponašanju. Težko je namreč doumeti danes kmeta. Poznati je treba njegove razmere, treba je med njim živeti in šele potem je možno izreči o njem sodbo.

In mladina?

Tudi ona ni več tista, kot je bila nekdanj. Postaja resna, spoznava, da življenje ni poezija, ampak boj, trd boj za obstanek, boj, v katerem zmaga samo tisti, ki je sposoben in dovolj močan, da premaga trenutne nepravilike. Vse, kar je slabega in bolnega, podleže v boju za obstanek, ker nima v sebi dovolj odpornosti. Samo zdravi in močni zmagajo v boju; to je zakon narave, ki je nespremenljiv. In to je današnja kmetijska mladina spoznala.

To spoznanje kmetijske mladine pa ima velike posledice in sicer take, ki bodo njej in njenim potomcem koristile. Iz tega znanja se je rodil naš kmetijsko-mladinski pokret, v katerem se zbira trumoma kmetijska mladina. Vrste kmetijsko-mladinskega pokreta se stalno večajo in jih ne more zaustaviti nobena sila, ne z desne in ne z leve.

Društva kmetijskih fantov in deklet so danes središče naše slovenske vasi. Kulturno delo, ki ga opravljajo naša društva, je *težko, a častno*. Težko vsled tega, ker nam mnogi nasprotujejo in nas smešijo, kjerkoli morejo. Mi gremo preko teh ovir korajžno in samozavestno. Častno pa je naše kulturno delo zato, ker delamo na tem, da se kmetijski človek dvigne, izobrazi in tako usposobi za javno udejstvovanje. Tako vršijo naša društva tudi veliko vzgojno delo. Kmetijsko ljudstvo se izraža o našem delu pohvalno; pohvalno pa zaradi tega, ker vidi, da smo na pravem potu. Zato ono samo obsoja vse tiste, ki naše delo napadajo, sramotijo in obrekujejo, in to zgolj zaradi tega, ker jim ne gre v njihove osebne račune. Njihovo ponašanje nam samo potrjuje, da delamo prav, da je naše delo res pravilno. To pa nas drami in vzpodbuja k podvojenemu kulturnemu delu za napredek in dvig naše slovenske vasi.

Odklanjamo pa vse tiste, ki hočejo z našim kmetijsko-mladinskim pokretom špekulirati in preko nas priti do veljave in moči. Naj vedo, da njih mesto ni v naši kulturni organizaciji. Vemo pa tudi, da bodo vse slabe veje kmetijsko-mladinskega gibanja odpadle same od sebe kot suhe veje od drevesa. Zato

njihovemu delovanju ne bomo posvečali nikake pozornosti. Skrbno bomo pazili, da se take osebe ne vtihotapijo v naše vodilne vrste, da ne bodo mogli uveljaviti tam svojih osebnih namenov.

V spoznanju, da se s samovzgojo in samoizobrazbo dviga kmetska mladina, delajo naša društva, in to je dejstvo, ki ga ni možno zanikati.

Molk zemlje

Vinko Bitenc

Čez noč so se razmehnili oblaki, v jutro so topli pomladanski vetrovi prepodili še tiste poslednje meglice in oblačke, ki so se vlačili sem in tja po modrem nebu kakor izgubljeni otroci brez doma. Vedrina neba, svežost pomladanskega jutra, omamna vonjavost ozračja so čisto prevzele Janeza Gorjupa, ki je slonel ob podboju vrat in se oziral preko dvorišča po cvetočih drevesih.

»Žena,« je zaklical nazaj v kuhinjo, »malo grem pogledat po polju, nemara mi pa le pride kakšna rešilna misel na pamet.«

Na prag je stopila žena. Oči, polne trpljenja in bede, je uprla v moža. Še sonce, ki je svoje zlato bogastvo v širokih pramenih sipalo pred hišo, bi ne moglo pregnati blede mrzlot z njenega obraza.

»Lahko greš,« je tiho dejala, »pomagalo tako ne bo nič. Zemlja te ne bo uslišala...«

»Bo me,« je odvrnil mož, »vsaj poslušala me bo, če me že uslišati ne bo mogla. Zemlja ve, moja zemlja, kako jo ljubim. Vsako jesen sem ji zrahljal lehe, da je lepše počivala čez zimo, a spomladi, zgodaj spomladi, sem jo izoral, okopal brazde, da je veselo žehnela in mi potem iz hvaležnosti bogato rodila. Da, da, zemlja je hvaležna, v obilni meri ti poplača skrb in delo zanjo. Zdaj pa je moja zemlja mrtva, še zmeraj počiva. Mene čaka, da bi jo prišel izorat, pa me bo zastonj čakala. Zato grem, žena, grem, da se vsaj pogovorim z njo, če jo že rahljati več ne smem. Z zemljo se najbolj odkritosrčno lahko pogovoriva...«

Žena je strme poslušala čudne besede svojega moža, prepojene s pikro grenkobo.

»Tako čudno govoriš, že nekaj dni te opazujem. Nikar, Janez, pusti vse skupaj. Kar je — je: bomo že kako živeli, tudi brez zemlje.«

Rekla je tako, a je vedela, da sama sebi laže. Kolikokrat še za sol ni bilo v dolgih zimskih mesecih. In danes je vzela iz omare zadnje prgišče koruzne moke, še tiste, ki so jo pridelali doma, da skuha družini nezabeljenega močnika. A otroka, dva majhna nebogljenčka, ki se jima pomanjkanje že zdaj očitno kaže na nežnih obrazih, venomer prosita kruha. Pravkar sta pritekla za materjo na prag, oklepata se ji okrog nog in čebljata: »Mama, kruha, kruha!«

Janez Gorjup je krenil na dvorišče.

»Rajši nikar ne hodi, Janez,« je prosila žena. »Bojim se, ne vem zakaj in tako tesno mi je pri srcu. Zato menda, ker bodo danes prodajali. A ti, Janez, pomisli, da imaš otroke, mene...«

Mož je obstal na dvorišču in zastrmel v tla.

»Saj ravno zato, ker bodo danes prodajali, grem. Zdaj je zemlja še moja, čez nekaj ur že ne bo več. Poslovim se od nje, poprosim jo odpuščanja, če sem mogoče vendarle kriv tudi sam, da je prišlo tako daleč. Zemlja odpušča vse in vsakomur...«

Nepojmljive slutnje so se čedalje bolj kopičile v ženini notranjosti. Stopila je nekaj korakov za možem.

»Poslušaj, Janez. Drug drugega potrebujeva v teh hudih stiskah. Zaupaj ženi, znala te bom potolažiti. Čemu hodiš proč zdaj, ko si tolažbe najbolj potreben? Ko si sam, se še bolj pogrezaš v žalost in —«

Ni si upala izgovoriti, kar jo je tiščalo na srcu. Da bi sama v sebi potlačila težko slutnjo in spravila moža na druge misli, je dejala:

»Nemara boš pa spet dobil delo v tovarni, povprašat bi šel, saj —«

»Nemara bi ga dobil,« je Janez Gorjup z zmedenimi očmi pogledal ženo. »Čakam že leto dni, še druge so odpustili ta čas, pa bodo mene nazaj jemali? Siti trebuhu se ne zmenijo za lačne želodce. — Kmalu se vrnem, žena.«

To rekši se je okrenil in stopil na stezo, ki se je vila skozi vrt proti polju.

Žena je gledala za njim. Nobene besede ni bilo več iz njenih ust. Lice ji je postalo še bolj bledo in upadlo. Gledala je za možem, ki je stopal tam, ves upognjen, kakor bi pol sveta na ramah nosil in zasmilil se ji je. Koliko trpi zaradi svoje zemlje! Saj ni sam kriv, da se mu zemlja prodaja. Ta kruti čas, razmere, brezposelnost in družba sama, ki nima pravega razumevanja za človeka - delavca, človeka - kmeta. — Ah, kako bi iz globin svoje duše vsemu svetu zakričala: Pustite nam najsvetejše, ne ugonobite nas, ne jemljite nam zemlje! Vse to bi povedala, če bi kaj — pomagalo. Toda življenje teče dalje svojo pot; tako okrutno je in brezobzirno.

Janez Gorjup je hodil po polju, brez smotra, pogreznjen sam vase. Za njim je ležala vas, obžarjena od sonca kakor bi bila v plamenih.

Ljudi ni bilo na polju; prvo pomladansko delo je bilo že pri kraju, krompir okopan in osut, žita že v klasju. Samo Gorjupovi dve njivi sta prazni, neizorani, mrtvi; kakor dve gobavki sredi mladih cvetočih nevest.

Janez Gorjup se je ustavil ob njih. Sunilo ga je pri srcu, ko je pomislil, da čez nekaj ur ne bo več gospodar te zemlje. Pred tridesetimi leti jo je podedoval po očetu, ki je pravil, da je ta zemlja že pravadna last Gorjupovih. S kakšnim ponosom je lansko leto pravil svojemu prvorojencu, šestletnemu sinu, da bo nekoč vsa ta zemlja njegova. Zdaj je vsemu konec. Zemlja, njegova zemlja bo prodana na dražbi. Zadolžil se je bil, moral se je zadolžiti, ni kazalo drugače, če je hotel, da ne pogine družina od glada. In zaostale davke je bilo treba plačati, pa spet obresti od dolga. Dokler je imel delo v tovarni, je za silo še šlo. Potem, da potem pa so se začeli dnevi polni gorja in samozatajevanja. In prišel je današnji dan, najstrašnejši v dolgi vrsti brezupnih tednov in mesecev.

Janez Gorjup je še zmeraj upal, da se bo le kako še dalo preložiti, da ga ne bodo preganjali z zemlje. A zastonj so bile vse te tolažilne misli, ki so prihajale kakor solnčni žarki izza temnih, grozečih oblakov. Upniki so Gorjupa tirjali, tirjali in ker le ni bilo nobenih plačil, so se zagrizli v njegovo zemljo kakor klopi.

In spustili niso več.

Zapel je boben, danes se bo pričela dražba. Najprej bodo prodali njivi, a če to ne bo zadostovalo za kritje dolga, pa še hišo zraven.

Janez Gorjup se je zamaknil v neizorano zemljo. Težke, trudne misli so mu begale po glavi, v sencih mu je butalo, čudna otopelost se ga je pollašala. Zdrknil je na kolena, sklonil gornji život in se s čelom dotaknil zemlje. Vse telo mu je drhtelo kakor v vročici.

»Čuj me, zemlja, moja zemlja,« je govoril, »ali res ni pomoči? Kaj sem zakrivil, da me trgajo od tebe? Kaj sem takega storil, da te ne smem več obdelovati, ne rahljati tvojih brazd, da bi rodile in bi moja družina imela kaj jesti? Odgovori mi, zemlja!«

Prestal je, čakal je odgovora. A zemlja je molčala.

»Molčiš? Ali tudi ti nimaš tolažbe zame, ne sočutja? Ne, ne, saj ni mogoče! Gotovo si pozabila, zemlja, kako sem te ljubil, koliko tisoč in tisoč potnih kapelj sem potočil v tvoje grude, kako sem te gnojil, okopaval in božal žita, ki so zrastle iz tebe. Vem, ti ne moreš odgovoriti, ne smeš, ker nisi več moja, ne več mooja...«

Solze so se mu utrnile iz oči in kapljale na zemljo. A ona je molčala.

»Ti molčiš, zemlja, a jaz te blagoslavljam; s solzami te blagoslavljam in se ti zahvaljujem za vse dobrine, ki sem jih od tebe prejel. Kako lepa si bila včasih, ko so na tebi valovila žita, zelenele okopavine ali je duhtela pokošena detelja. In škrjančki so žgoleli nad teboj, prepelice so pele med tvojim žitom, črički so se oglašali med cvetočo deteljo. O, takrat nisi bila tako molčeca: poslušal sem te v zgodnjih jutrih ob košnjah, kako si včasih vzdihnila. Včasih pa se mi je zazdelo, da je tvoje lehe preletel pritajen drget kakor vrisk od sreče. Danes molčiš. Razumem tvoj molk. Odpusti mi, zemlja, če te nemara kdaj le nisem bil vreden. Saj bi dal vse zate, vse, vse, še svojo kri, svoje življenje. Da, tudi svoje življenje. Ampak tisti, ki me trgajo od tebe, ne marajo tega. Denarja hočejo, denarja, ki ga jaz nimam in ga jim vrniti ne morem, ker — ker ni dela, ni zaslužka...«

Počasi se je dvignil in se zmedeno oziral naokoli. Svečan mir se je širil preko polj; nad njivami so se vzpenjali škrjančki in žgoleli, žgoleli.

»Kako smešno!« se je nenavadno zasmel Janez Gorjup. »Tako velik je svet, pravijo, da je še toliko in toliko tisoč oralov zemlje neobdelane, tu pa se pulimo za košček zemlje. Gospodom, ki jo prodajajo, gotovo ne bo kaj prida koristila, a moja družina bo brez kruha ostala. Bog ve, nemara bi pa vendarle še počakali, če bi —«

Nov žarek upanja mu je zasijal v očeh.

Toda kaj je to? Ali ne prihaja sem od vasi ropot avtomobila?

Janez Gorjup je prisluhnil, zastrl z dlanjo oči in gledal.

Da, res je; komisija se je pripeljala; gospodje so že tam.

Končano je, zdaj je vse končano. Dražba se bo vršila, čez kratek čas Janez Gorjup ne bo več gospodar svoje zemlje.

A tu ne sme ostati, na kraju dražbe. Gospodje bodo kmalu tu. Sramote, kako mu bodo pradjali zemljo, ne more in noče gledati.

Kamorkoli — samo tu ne. Glej, tam ob meji stoji hrast, njegov hrast. Kolikokrat je počival v njegovi senci, truden od dela in čakal, da mu žena kosilo prinese.

Tudi zdaj gre lahko počivat pod hrast — počivat za zmeraj.

Da, tako naredi in rešen bo vsega. Samo brž, dokler je še na svoji zemlji. Rajši odide kot gospodar svoje zemlje s tega sveta, nego bi kot berač na njej živel.

Janez Gorjup je stopil pod hrast.

Odpasal si je hlačni jermen, pripognil vejo in privezal jermen nanjo.

»Moja zemlja — Moj Bog — odpusti mi...«

Telo se je zagugalo v zraku, prsti nog so se dotaknili zemlje.

Močan veter je zamajal hrast, veje so zašumele. Janez Gorjup ni več čutil, ne videl in tudi slišal ni, kako je zemlja pod njim bolešno zaječala.

Od kozolca do mlina na veter

(Konec)

(O tem in onem s pota na Holandsko)

Dr. Branko Vrčon

Holandske si danes brez njenih slikovitih mlinov na veter niti misliti ne moremo. Koliko holandskih, pa tudi tujih pesnikov in pisateljev je že opevalo te masivne, ko skala trdne zgradbe, ki nekam dostojanstveno stoje na križiščih kanalov in sredi zelene preproge mehkih travnikov proseče iztezajo svoje dolge »roke«
vetrovom naproti, da ulove sleherno njih sapico, ki suče potem njih »drobovje«, da lahko opravlja naloge, zaradi katerih so tihi in pridni Holandci te čudovite naprave prav za prav postavili tja, kjer stoje že stoletja... Njih debelo zidovje, v katerega so v »nadstropjih«
vdolbena liki očesa mala okenea, je že vse oblizano od vetra in dežja, kateremu je že stoletja izpostavljeno.

Prve mline na veter so namreč Holandci postavljali že pred dobrimi petimi stoletji, okoli leta 1400. Novih sedaj ne grade več,

ker so te okorne in stare, daši ljubke naprave že popolnoma izpodrinili novi, parni in električni mlini. Vsi — prvi, kakor drugi in tretji — pa služijo enemu samemu namenu: odvajanju vode iz kanala v kanal, reguliranju vodne gladine v kanalih in namakanju polj in travnikov, ki leže na obeh straneh kanalov in so po njih razdeljeni na »parcele«, kakor pri nas po plotu ali namestanem kamenju. Kapaciteta novih, parnih in električnih mlinov je seveda neprimerno večja od kapacitete starih počasnežev na veter. Dočim »meljeje«
ti vodo »počasi«, a sigurno«, so nekateri električni mlini novejše konstrukcije dosegli že sposobnost (kapaciteto) odvajanja do štirih milijonov litrov vode na minuto!

V dobi hitrega napredka se je seveda holandski mlin na veter preživel. Vendar je še vedno tako ljubek in še vedno tako samo-

zavestno stoji ob kanalih, ki se mu slepo pokoravajo, da ti njegova otožna silhueta vzbudi usmiljenje, sočutje ob misli, da je njegova porabnost dandanes čedalje manjša. Vse je minljivo!... Moderni parni in električni konkurenti jih že povsod gledajo z nekakšnim posmehom in prezirom, kot stara, uboga kljuseta, ki so dogarala... Kdo ve, ali bodo dočakali še eno stoletje? Skoro gotovo — ne! Nekaj pa bo od njih ostalo tudi tedaj, ko bodo zdavnaj samo še kup razvalin: spomin na njih pomoč človeku v njegovem težkem boju z naravo, ki ga bo Holanec še dolgo, morda zmerom nosil v sebi, zgodovina pa prenašala iz roda v rod.

Saj sem vam že povedal, odkod in zakaj so prišli ti mlini na Holandsko? Nadčloveška borba z vodo je hkratu zgodovinska in zemljepisna oznaka Holandske. Dobršen del te male države je nižji od morske gladine. Pri Haarlemu so n. pr. polja pet do šest metrov pod morskim livelom. Če bi morje nenadoma spet pretrgalo nasipe in sipine, s katerimi je danes zavarovana holandska zemlja, bi pomenilo to strahovito katastrofo, saj bi razjarjen vodni element poplavlil več ko tretjino današnje Holandske... Toda tega se Nizozemec danes ne boji več! V dolgi borbi z morjem si je pridobil že toliko izkušenj, da je domalega vse svoje varnostne naprave izpopolnil do takega viška, da prav za prav on sam razpolaga z vodnim elementom, ki ga lahko po mili volji uravnava: kjer ga je preveč, ga odstrani, kjer ga je premalo, ga napelje in tako suši in namaka, kakršna je pač njegova trenutna potreba. V skrajni sili bi lahko pred sovražnikom, ki bi skušal vdreti na njegovo zemljo, celo preplaval vso svojo domovino... Kdor tega sam ne vidi, si težko predstavlja genialnost te holandske naprave!

Kot bele niti dele kanali Holandsko na majhne koščke zemlje, ki jim pravijo tam »polder«. To je zemlja onkraj velikih morskkih in rečnih nasipov, vsa preprežena z manjšimi kanali, ob katerih so spet manjši in še manjši nasipi. Na križišču kanalov stoji nemo in veličastno — mlini na veter, ki regulirajo gladino vode, kakor to zahteva kontrola posebne centrale, s katero so vsi ti mlini zvezani. Iz enega »polderja« v drugega pa te vodijo slikoviti mostovi, ki so pri večjih kanalih primerno in na poseben

način dvignjeni, tako, da se pod njimi lahko neovirano vrši vodni promet, ki ni na Holandskem nič manj razvit od cestnega ali železniškega. Povsod imaš občutek, da se ti navzlic vsem ogromnim količinam vode, vendarle ni treba bati, da boš zagazil v mlakuže in utonil...

Šele po daljšem bivanju sredi te čudovito dovršene in umetno izpopolnjene holandske ravnine spoznaš, da je Nizozemec v pridobivanju poplavljenih zemlje postopal zelo premišljeno, po načrtu, sistematično. Trije vidiki so bili zanj ob izsuševanju »moke zemlje« posebno odločilni: nanovo pridobljena zemlja je bila kot nekdanje morsko dno izredno rodovitna, zato se je Holanec povsod izogibal zasipanja preplavljenega dela, ki ga je rajši obdajal z nasipi, po teh vkljenjemo vodo pa s črpalkami izsrkal; kanali, ki jim je z mlini na veter postavil stalne straže, so mu odvajali vso nepotrebno (in dovajali potrebno) vodo, izkoristil pa jih je obenem za plovbo in s tem silno povečal svojo prometno mrežo; vzdrževanje teh izsušenih polj (poldern) in za njih namakanje potrebnih naprav pa je bilo končno združeno z velikimi predpravicami (privilegiji) in svoboščinami, tako da ni prav nič pretirana trditev, da so prav ti »polderni« tvorili za Holandca podlago, na kateri sta pozneje vzrasla tudi njegov čut za samostojnost in težnja po neodvisnosti in svobodi, ki sta polagoma privzgojila v Holandcu holandsko državno zavest.

Kakor je rodovitna nova zemlja navajala Holandca najprej k intenzivni živinoreji in pozneje k nič manj intenzivnemu poljedelstvu, katerih umnost občuduješ na vsakem koraku, tako so kanali podžgali Holandca k plovbi in ga izurili v spretnega mornarja, ki je pogledal tudi preko morja in si ustvaril bogate kolonije na Daljnem Vzhodu. Na teh »polderjih« pa se je končno sam po sebi razvil tudi velik čut za skupnost, saj je holandski domačin vsak dan sproti in v večnem strahu, da mu narava spet podere, kar je s trudom in s svojega »uma svetlim mečem« ustvaril, spoznaval, da je njegova usoda tesno spojena z usodo njegovih sosedov, njegovih najbližjih, ki so isto čutili kot on.

Z muko pridobljeni »polderni« so zahtevali stalno čuječnost in nadzorstvo, saj je bila od brezhibnega funkcioniranja vseh naprav

odvisna blaginja naroda in države. Zato so se gospodarji posameznih »polderne« že od vsega početka kaj radi združevali v nekakšno naravno zajednico na osnovi načela: »Vsi za enega, eden za vse«. Ta zajednica je čedalje bolj zadobivala obrise nekakšne zadruge, ki so ji izrekli »waterschap«, kateri je pozneje vlada priznala celo juridično osebnost. Te »waterschappen« upravljajo člani sami, le njih uradnike imenuje v nekaterih primerih vlada; navadno tedaj, kadar je vzdrževanje posameznih naprav velikega pomena za vso državo. Vsi »polderne«, kanali in mostovi skupaj pa so podrejeni posebni ministru, ki je po svojih posebnih funkcijah nekaj čisto drugega kakor je n. pr. naše poljedeljsko ministru. Zato se menda ne boste več čudili, če znova poudarim, da je prav na teh holandskih »polderjih« vzrasla holandska državna zavest, da se je tu sproti krepil čut za neodvisnost in naraščala težnja po svobodi, kar so še danes tri velike odlike holandskega naroda. Na holandskih »polderjih« je bilo in je ostalo politično in gospodarsko težišče Holandske.

Zato je tudi holandski mlin na veter nekaj več kot samo zunanja oznaka Holandske, nekaj več kot mrtev predmet v pokrajini, ki se ti le bežno vtisne v spomin kot

posebnost pokrajine, ki bi bila brez njega bržkone silno enolična, vsekakor pa manj mikavna, kakor je z njim. V trdnem, masivnem stolpu, ki stoji sredi holandske ravnine nemo kot stražnik na prometnem križišču, ves zatopljen samo v svoje opravilo, je zapisan velik kos holandske zgodovine. Potnik, ki greš mimo njega, pomisli, da je ta mrki stražar na holandski ravnini neutrudno lovil s svojimi »rokami« sape neba, da bi z njih pomočjo usidral človeka na zemlji, kakor je njega usidral človek na njej! Holandcu je mlin na veter notranji in ne samo zunanji simbol, on je njegova druga podoba: kakor mlin, tako je povezan z zemljo tudi Holandec, in kakor mlin s svojimi »rokami« sili v nebo, ki iz njega lovi potrebne vetrove, tako se tudi Holandcu hoče vedno le navzgor, da bi zajel novih sokov za svojo rast...

Holandski pisatelj je o mlinu na veter z občutkom najglobljega spoštovanja napisal besede, v katere sem se nekajkrat zamislil, ko sem stal ob tem trdnem, masivnem stolpu sredi holandske ravnine: »Dobri mlini Holandske, ki se še danes z neutrudljivimi rokami vrtite v čudovitem ritmu sredi tišine naših polj in rišete slikovite silhuete na razgibanem nebu Holandskem, dobri mali mlini, kako velika je vaša slava!«...

— Za čast, veljavo, moč vasi naj delo naše nam zori —

IZ ZVEZE KMETSKIH FANTOV IN DEKLET

20. septembra: Št. Jurij pri Grosupljem: konjska dirka, pri kateri je prvi prispel na cilj tov. Dremelj Alojz, drugi Kikelj Jože in tretji Jeršin Jože.

27. septembra: Vojnik: Na izredno dobro obiskanem skupnem članskem sestanku Okrožnega odbora Društva kmetских fantov in deklet za vojniški kraj je bil izvoljen sledeči izvršilni odbor: preds.: Kuhar Ivo, podpreds.: Potočnik Franc, taj.: Ribič Anica, blag.: Bekeš Peter.

Ustanovljen je bil tudi »Ženski odsek« s sledečim odborom: načeln.: Kasesnik Mici,

podnač.: Potočnik Mirka, tajn.: Ribič Anica, blag.: Ahtik Mici in štiri odbornice.

4. oktobra: Gotna vas: kmetški tabor. Šmarnogorsko okrožje: trgategv grozdja v Skaručni.

Skoke: tekma žanjic.

10. oktobra: Kmetško-prosvetno društvo »Brazda« v Ljubljani: trgategv grozdja.

11. oktobra: Trnovlje: izredni občni zbor, na katerem je bil izvoljen sledeči odbor: preds.: Runove Ivan, podpreds.: Čater Franjo, tajn.: Stepišnik Pepca.

Iz tehničnih razlogov je ta številka nekoliko zakasnela. — Urednik

V delu, v trudu, v zmagi zvesta zemlji — žena in deklé

SLOVENSKA KMETSKA DEKLETA NA DELU ZA NAŠO VAS

25. oktobra t. l. je bila v Ljubljani v letošnjem poslovnem letu prva seja Zvezinega Ženskega odseka. Sejo je vodila tov. Lojzka Jarnovičeva in so se je udeležile tovarišice iz vseh naših pododborov iz vseh delov Slovenije, samo en pododbor ni poslal svojih zastopnic. Namen seje je bil pred vsem, da se tovarišice med seboj porazgovorijo o nalogah in zahtevah posameznih Ženskih odsekov pri naših društvih, da sestavijo delovni program za bodoče poslovno leto. S tem dnevom so tovarišice postavile mejnik med preteklostjo in dela-polno bodočnostjo.

Iz predlogov in sklepov seje posnemamo sledeče:

1. Posamezni Ženski odseki pododborov morajo skrbeti, da se pri tistih društvih, kjer še niso ustanovljeni Ženski odseki, isti čim prej ustanovijo, Zvezin Ženski odsek pa mora zbirati o ustanovitvah točne podatke.

2. Delovni načrt, ki ga je v letu 1934-35 izdal Zvezin Ženski odsek, ostane neizpremenjen, pač pa ga lahko načelnice pododborov Ženskih odsekov dopolnijo krajevnim razmeram primerno.

a) Tako bodo vsi društveni odseki v zimski dobi priredili po en ali dva tečaja, in to bodisi higijenskega, gospodinjsko-kuharskega, pri krojevalnega, za ročna dela, tečaj za barvanje pirhov itd. Pododbori Ženskih odsekov pa bodo priredili po 3 dnevne prosvetno-organizatorične tečaje za dekleta in Zveza sličen tečaj za načelnice Ženskih odsekov.

b) Predavanj, ki so prav tako važna, naj posamezni Ženski odseki prirejajo čim več. Po možnosti naj si pri Pododborih posamezne vodilne tovarišice izberejo po eno snov, oziroma panogo, o kateri bi imele potem predavanja pri vseh Ženskih odsekih Pododborov. Za tako predavanje pa se mora vsaka tovarišica dobro pripraviti.

c) O družabnih sestankih, debatnih večerih, prievanju raznih razstav, pevskih vajah itd. naj posamezne načelnice prilagodijo svoje delovanje krajevnim razmeram in prilikam primerno.

3. Prav tako se je razpravljalo o letnih in svečanih krojih za dekleta, za katere naj pošljejo posamezni Ženski odseki svoje predloge, dalje pa tudi o simboličnih vajah iz kmetkega dela za naše prireditve, o posvečanju večje pozornosti ročnemu delu s strani Ženskih odsekov, da bodo razum in pridne roke našega dekleta zopet ponos kmetki hiši, kjer se mora v prvi vrsti ohraniti to, kar je našega in slovenskega.

4. Svoje delovanje bodo posamezni Ženski odseki v letošnjem zimskem času čim bolj razširili ter pritegnili v svoj krog tudi one, ki se zavedajo svojega stanu, zavedajo dolžnosti človeka — odklanjali pa one, ki bi kakorkoli hoteli izrabljati naše delovanje.

Tovarišice so pokazale, da bo izvedba obširnega programa možna in to z voljo in močjo, ki raste v nas, z močjo, ki gre preko vseh zaprek k edinemu cilju: Z izobrazbo dvigniti slovensko kmetko ženo in dekleta, ju usposobiti za dobro mater in gospodinjico ter jima pred svetom priboriti ono veljavo in čast, ki jima po važnosti dela tudi pritiče. In z zavestjo, da mora prav kmetko dekle pripraviti in doseči to, se je prva seja zaključila. Trdno odločene, da bodo zastavljene naloge tudi res izvršile, so odhajale tovarišice na svoje domove.

ZBOROVANJE DEKLET CELJSKEGA PODODBORA

V nedeljo, dne 27. septembra t. l. je bil sestanek deklet Pododborov v Celju. Udeležba na sestanku je jasno pokazala, kako je bilo zborovanje potrebno, kako sila časa in razmer pritegne in prisili tudi dekleta, da si same iščejo pota in sredstva, si same dvigajo svojo izobrazbo in dopolnjujejo vzgojo, ter tako popolnoma pripravljene stojijo tudi one na braniku za pravice kmetkega človeka.

Skoraj vsa društva, ki so včlanjena v celjskem Pododboru, so poslala po več tovarišic, ki so z velikim zanimanjem in z občudovanja vredno naglico sledile vsem izvajanjem, stavlale svoje predloge ter zahtevale pravice, ki si jih kot prav tako enakopravni člani v Društvih kmetških fantov in deklet morajo pridobiti.

Na sestanku so bili sprejeti sklepi, oziroma predlogi, ki bodo prinesli popolno oživljenje dela pri vseh Ženskih odsekih društev, posebno pa velikega razmaha pri celjskem Pododboru. Tako se je ugotovilo, da so — razen pri par novoustanovljenih društvih — že povsod ustanovljeni Ženski odseki, ki bodo v letošnjem zimskem času vsi brezpogojno priredili po en tečaj, in to bodisi prikrojevni, higijenski, gospodinjski, vsak združen s predavanjem o organizaciji ter njenem namenu, kar je za dekleta nujno potrebno. Prav tako si je Ženski odsek pri celjskem Pododboru nadel nalogo, da do časa, ko se izvoli načelnica Zveznega Ženskega odseka, vodi vse delo in priprave za izvolitev ter brezpogojno z okrožnicami zahteva ustanovitve ženskih odsekov pri vseh Pododborih. Čim bodo vsi Pododbori imeli take sestanke tovarišice, bodo izvoljene 3 tovarišice, ki bodo istočasno kot odbornice Zvezinega izvršilnega odbora tvorile tudi odbor Ženskega odseka Zveze, na kar bo sestanek v Ljubljani, na katerem si bodo tovarišice izvolile načelnico Zvezinega Ženskega odseka.

Vsi ti predlogi nam jasno pričajo, da se naša dekleta dobro zavedajo svojih nalog, ki jih imajo v našem mladinskem gibanju.

Zborovanje je bilo ob 12. uri zaključeno. Tovarišice so odšle domov polne veselja do dela, ki mora priboriti slovenski kmetški ženi in s tem vsemu slovenskemu podeželju dan, ko bo evangelijski, zapisanem v srcih sto in stoterih ljudi prisluhnilo vesoljno človeštvo.

Istega dne — popoldne — je bil tudi članski sestanek za vojniško okrožje v Vojniku. Ob veliki udeležbi zbranih tovarišic in tovarišev iz društev Škofja vas, Vojnik, Frankolovo, pripravljalnega odbora v Socki je zborovanje, ki sta ga vodila tov. Kuhar in tov. Potočnik poteklo v najlepšem redu. Kmetška mladina je zopet enkrat pokazala svojo disciplino in zavest.

Ker so ta društva v precejšnji bližini in je za prirejanje raznih tečajev in predavanj Vojnik kot središče najbolj primeren kraj, se je ustanovil tudi Ženski odsek za vojniško okrožje. Tovarišica Jarnovičeva, ki je bila na sestanku tudi navzoča, je razložila namen Ženskih odsekov, njih delovanja, ter pred vsem naglašala nujno potrebo pritegniti tudi dekleta v organizacijo, ki naj v njej najdejo

nadaljevanje osnovne šole — šolo stvarnosti, dela — šolo življenja.

Pri volitvah je bil izvoljen sledeči odbor: načelnica: Kasesnik Marija, Škofja vas; podnačelnica: Potočnik Mirka, Frankolovo; tajnica: Ribič Anica, Vojnik in blagajničarka: Ahtik Marija, Vojnik.

Na istem sestanku je bila prečitana od tov. Iršič Zalike iz Frankolovega resolucija glede premestitve gospodinjske šole iz Sv. Jurija ob južni železnici v Svečino. Ta resolucija je bila z velikim navdušenjem sprejeta, ter dokazala, da se kmetška dekleta dobro zavedajo in budno motrijo dogodke današnjih dni, ter jim je kot takim pred vsem za splošno boljšo bodočnost slovenske žene. To je dokaz, da so Ženski odseki naših Društev kmetških fantov in deklet vir zdravega dela, ki gre po poti k enemu cilju: kulturno in socialno dvigniti našo vas.

In v tej borbi, tovarišice, naprej preko vseh zaprek, ter pri delu pozdravljene!

PRATIČNI NASVETI

Danes prinašamo tudi par receptov, da ustrezemo potrebi in prošnji nekaterih tovarišic.

Krompirjeva juha: Približno 1 kg krompirja olupi, zreži na večje kose, osoli in daj kuhati. Ko je krompir kuhan, ocedi krompirjevko v snažen lonec, krompir zmečkaj ali pretlači, ga zalij s prej odeceno krompirjevo vodo, ter postavi nazaj, da vre. Zdaj dodaj na drobno zrezan petršilj, malo majarona, lovorjevega lista in malo paradiznika. Med tem časom si pripravi na masti zarumenele drobtinice, ter jih daj v juho. Drobttinice lahko vzameš dobro pest. Ko je juha kuhana in — tik predno jo neseš na mizo — ji dodaj še 1 žlico kisle smetane.

Dušen riž: Vzemi za osebo 2 navadni peščici riža, ga preberi in operi. Mast razbeli in daj nanj riž. Pusti, da se sam riž duši toliko časa, da postane steklene barve. Nato dodaj nekaj paradiznika, cele čebule, osoli in zalij z vodo ali juho, da bo stala voda 4 prste nad rižem, pokrij in pusti, da se počasi duši. Riž se ti ne sme razkuhati.

Limonina omaka: V malo kozico daj žlico masti, pusti, da se razbeli, nato dodaj 3 do 4 kocke sladkorja. Ko bo sladkor zarumenel in spuščal mehurčke, daj 1 žlico drobtinice

ali moke. Imej pripravljen sok ene limone in nekaj lupinic, nato daj na to zarumenelo moko — dodaj še nekaj vode, osoli, ter še sladkaj po okusu. Pusti, da ti še nekaj časa polagoma vre.

Tako kosilo brez mesa je predvsem poceni, pa tudi okusno.

Tovarišice prosimo, da sporoče, ali naj pričujemo tudi recepte močnatih jedil in pčiva.

ODGOVORI

—pa: Odgovor na tvoje vprašanje, ali se da oslovski kašelj tudi doma ozdraviti, si dobila že pismeno. Vendar ga radi objavljene vprašanja priobčujemo tudi še tu:

Zdravniki predpisujejo razna zdravila, pred vsem pa spremembo zraka, kar je najuspešnejše. Sestrico oddajte h kakim oddaljenim sorodnikom, vendar pazite, da ne pride v dotiko z drugimi otroci. *Oslovski kašelj je namreč nalezljiv*. Če vam je to nemogoče, dajte otroku le lahko hrano ter poizkusite s sledečim čajem: Navadno koruzo prežgite, zmeljite in skuhajte kakor kavo (seveda brez eikorije). Ko je kuhano, pustite, da se vstoji, nato pa naj bolnik vroče popije. To ponavljajte zjutraj in zvečer par dni. Mogoče bo nasvet pomagal, kakor je moji nečakinji. Oslovski kašelj je prva dolgotrajna in tudi težka bolezen za otroka. —ka.

Mi — —: Jaz sem naročena poleg »Grude« še na »Ženski svet« in »Zdravje«. Priporočila bi vsem tovarišicam isto. Če pa ne bi bilo mogoče vsem tovarišicam, naj skušajo biti vsaj »Ženski odseki« naročeni ter si naj tovarišice liste izposojajo med seboj. T.

Članice: Pri delovnem načrtu, ki ga je izdal Zvezin Ženski odsek v letu 1934/35, so naštetih različni tečajji, ki bi naj jih v zimski dobi prirejali posamezni Ženski odseki. Gospodinjski pri krojevalni, higijenski, mlekarški itd. Priporočamo vam zlasti pri krojevalni tečaj, ki je 14 dnevni in ga lahko združite

tudi z različnimi predavanji. Pravilnik za ta tečaj vam na željo pošlje Ženski odsek Pododbora. Sicer pa boste po sklepu sestanka za odsek pri celjskem Pododboru z okrožnicami obveščeni vsi odseki istega Pododbora.

—ta.

A. Č.: Tovariška Zveza je že v nekaterih okrožnicah opozarjala posamezna društva, naj za svoje knjižnice naročajo knjige potom nje, ki dobi v raznih knjigarnah še popust. Svetujemo ti, da se obrneš nanjo.

VPRAŠANJA

Kaj mi priporočate za čiščenje zob?

K. P.

Ali naj še predemo?

—ic.

Kako naj krmim kokoši pozimi, da mi bodo nesle?

P. R.

Kako naj poživim Ženski odsek pri našem društvu?

Na — —.

ZDRAVJE

Proti kašlju poizkusi sledeči čaj: Ovseno slamo nareži na 2—3 cm dolge kose in jo dobro pest polij z vrelo vodo (moraš jo politi in ne kuhati) ter pusti pokrito vsa 5—10 minut. Nato ocedi in bolnik naj pije ta čaj kolikor mogoče vroče. To se naj ponavlja 2—3 večere in kašelj bo izginil.

IZ UREDNISKEGA KOTICKA

Nasveti so morali radi velikega gradiva izostati.

P.: Hvala za poslano. Upam, da si odgovor že prejela. Sem prav vesela, da se tudi s takimi vprašanji obračaš na nas. Kot sem ti že omenila, je bil to samo nasvet, vendar se na vsak način obrni še do zdravnika.

Anica: Poslano poročilo o ustanovitvi odseka je priobčeno.

—šek: Vsa poročila o delovanju Ženskih odsekov bomo prinašali v našem kotičku, zato jih boš lahko čitala. O delovnem načrtu pa po sestanku tovarišice v Ljubljani.

Zapiski

JANŽETOV TABOR V NOTRANJIH GORICAH

je bil veličasten. Prav dostojno smo se poklonili našemu Janžetu, ki sniva tam ob notranjegoriški cerkvi svoj poslednji sen. Veličasten dan, o katerem bomo poročali obširneje v prihodnji številki.

VPRASANJE KMETSKA PREHRANE

Od informativne sekcije Društva narodov v Zenevi je prejelo naše uredništvo tri zanimive knjige o prehrani, ki vsebujejo vpogled v delo odličnih mednarodnih strokovnjakov na polju človeške prehrane. Posebno pozornost so ti strokovnjaki posvetili vprašanju prehrane kmetijskega prebivalstva. Ker je to vprašanje velikega pomena tudi za vse naše podeželje, bomo o teh knjigah še posebej spregovorili in navedli tudi nekaj značilnih ugotovitev mednarodne komisije, ustanovljene v okviru Higijenske organizacije Društva narodov, *glede položaja pri nas in glede načina izboljšanja naših sedanjih razmer na tem polju*. Za danes se omejujemo samo na registriranje in kratek oris poslanih nam knjig.

Prvi zvezek vsebuje nekaj načelnih misli, ki bodo kot poročilo mešanega odbora za proučevanje vprašanja prehrane, sestavljene iz strokovnjakov na polju javne higijene, narodnega gospodarstva, poljedelstva in socialnega skrbstva, predložene jesenski skupščini Društva narodov. (*Le problème de l'alimentation*, 1. zvezek). V tej knjigi nas še posebej zanimajo ugotovitve in nasveti, zbrani v poglavju »Prehrana in poljedelstvo«, ki ga bomo za naše čitatelje v kratkem prevedli v celoti.

Drugi zvezek (*Rapport sur les bases physiologiques de l'alimentation*) vsebuje poročilo tehnične komisije Higijenske organizacije Društva narodov in skuša podati jasno sliko razmerja med prehrano na eni ter javnim zdravjem na drugi strani, in to na podlagi posebnega proučevanja tega vprašanja v krajih in državah, kjer posebno pogosto nastopajo razni bolezenski pojavi kot posledica slabe ali pomanjkljive prehrane. Tudi ta del bi zaslužil, da ga spozna čim več ljudi, ker posega v eno izmed posebno perečih sodobnih vprašanj — vprašanje zadostne prehrane prebivalstva v tako zvanih »pasivnih« krajih.

Za poučno primerjavo pa služi tretja knjiga, ki je posvečena vprašanju prehrane v posameznih državah (*L'alimentation dans divers pays*). Tu so zbrani v posebnem poglavju tudi vsi podatki, ki se nanašajo na Jugoslavijo. V uvodu pa so navedbe vseh najnovejših ukrepov posameznih držav na polju prehrane, ki jih je zanimivo primerjati zlasti z našo pičlo in zelo pomanjkljivo zakonodajo na tem polju, *dasi spadamo med države, kjer*

se problem prehrane najširših mas pojavlja v zelo akutni obliki. Zato se bomo tudi na to knjigo v okviru naših možnosti še povrnilo.

(V Ljubljani se navedene knjige naročajo v knjigarni Schwentner v Prešernovi ulici.)

KNJIGE KMETIJSKE MATICE

Zvedeli smo, da so letošnje 3 knjige Kmetijske matice že dotiskane, le koledar je še v tisku in bo tudi kmalu gotov.

Tudi letos dobijo naročniki štiri knjige, s katerimi bodo prav gotovo zadovoljni, saj jamčita že imeni pisateljev Venceslava Winklerja in Cvetka Golarja, da bosta beletristični knjigi res dobri. Zlasti V. Winklerja pozna dobro naša kmetijska mladina po njegovih lepih prispevkih v »Grudice«, posebno pa po njegovi povesti »Potoški mladosti«, ki je vzbudila občo pozornost.

Tudi tretja — poljudno znanstvena — knjiga »Oris zadrugištva«, ki jo je spisal naš znani zadrugi delavec tov. Fran Trček, bo zelo dobrodošla slehernemu resnemu kmetijsko - mladinskemu pokretu, saj ga bo seznanila z osnovnimi načeli našega zadrugištva.

In končno koledar, ki se bo letos predstavil v čisto novi zunanosti. Velika važnost se je namreč položila na praktično ureditev koledarja, ki bo kot »kmetijska pratika« dobrodošel svetovalec skozi vse leto.

Ni čuda, da je letos kljub težkim gospodarskim razmeram številu naročnikov že izredno poskočilo, saj se redkokdaj za 20 Din dobi toliko lepega in koristnega. Prav toplo priporočamo vsem, ki se do sedaj še niso prijavili, da takoj pošljejo prijavo na sledeči naslov: Kmetijska tiskovna zadruga v Ljubljani, Kolodvorska ulica 7.

---

*Ali si že poravnal
naročnino?*

Letošnje knjige „Kmetijske matice“ bodo zelo zanimive!

PREDLOG ZA POSPEŠEVANJE KMETIJSTVA

Čeprav izločimo vse ono, kar je več ali manj odvisno od drugih činteljev, zlasti trgovske, prometne in carinske politike, vendar ostanejo pri poizkusu večje racijonalizacije nekatere velike pomanjkljivosti.

Predvsem manjkajo sredstva za točnejše proučevanje kmetijske produkcije in gospodarstva, zlasti sta strokovna izobrazba in smisel za socialno-gospodarsko delo večine naših kmetov za preciznejše akcije pomanjkljiva, končno je naša vas gospodarsko-organizatorično vse preveč razcepljena.

I. Radi tega smatramo, naj bi kr. banska ali posebna ustanova (kmetška zbornica), ki ima ali bi imela na razpolago potrebna sredstva in izvršilno moč, organizirala dobro statistično in informacijsko službo. Če že ne vsi kmetje, tedaj naj bi vsaj primerno število kmetov v vsakem kraju vodilo knjigovodstvo, iz katerega bi bilo možno črpati podatke o uspehih in neuspehih njihovih prizadevanj. Knjigovodsko delo bi morala voditi osrednja ustanova in na podlagi njegovih izsledkov sestavljati statistiko. Dalje bi morala osrednja ustanova zbirati tržne podatke, zasledovati konjunkturo, presojati koristnost ali škodljivost posameznih finančno-gospodarskih ukrepov. Tako bi na podlagi vsega tega materiala lahko dobili *kmetijsko-konjunkturni barometer*, ki bi nudil pravilne smernice za pospeševanje kmetijstva.

Dasi je narodni dohodek zelo nizek, smo vendar prepričani, da bi banovinski proračun prenesel kakega pol milijona, kolikor bi po našem mnenju vsaj začasno zadostovalo za vzdrževanje take ustanove.

II. Za poglobitev strokovne in socialno-gospodarske izobrazbe naših kmetov bi bilo treba *izpopolniti kmetijsko šolstvo in pouk*. Ustanoviti bi morali gorenjsko kmetijsko šolo ali razširiti mlekarsko, na vseh šolah pa poglobiti pouk o kmetijski tehnologiji, knjigovodstvu, združništvu, kmetijskih organizacijah in o običih agrarno-političnih vprašanjih. Priznavamo, da zahtevamo veliko, saj

bi bila za vse to potrebna zelo izdatna gmotna sredstva in podaljšanje pouka, vendar si brez tega ne moremo predstavljati hitrejšega in izdatnejšega izboljšanja kmetijskega gospodarstva.

III. Kot samoobsebi razumljivo in brezpogojno potrebno smatramo tudi *izdatno subvencioniranje kmetijsko-strokovnega in gospodarskega tiska*, tako da ne bo samo zagotovljen obstoj posameznih takih listov in založništev, temveč da se tudi noben kmet ne bo mogel izgovarjati na visoko ceno, to se pravi, da bo kljub še tako slabim dohodkom vsak kmet lahko naročil in plačal potrebne časopise in knjige strokovne in gospodarske vsebine.

Prepričani smo, da to ne bi bilo težko izvedljivo, saj bi do nadaljnjega zadostovalo kakega četrtilijona dinarjev; učinek pa bi bil velik, saj naši kmetje radi čitajo. Če smo prav poučeni, so danes vsi časopisi in edicije te vrste pasivni in baje dotična založništva resno premišljujejo, če slednjič ne bodo primorana ukiniti izdajanja listov in knjig.

IV. Dasi je ta zadeva zelo delikatna in pogosto predmet časopisne polemike, si vendar dovoljujemo podvomiti nad delovanjem kmetijskih organizacij privatno-pravnega značaja, ki se pečajo ali imajo vsaj po svojih pravih nameni, pečati se z agrarno-političnimi vprašanji. Prav v zadnjem času je lahko vsakdo opazil, kako nesložno je nastopila gospodarska sloga. Namesto, da bi se kmetje navdušeno in disciplinirano oklenili te akcije, pa je po zaslugi ali krivdi ne vemo koga opažati prepire, kdo je in kdo ni merodajen, oziroma izgleda, kakor da bi šlo za tekmo, katero vodstvo bo ali ne bo želo časti in slave.

Če bi obstojal dober zakon ali uredba o kmetijskih združenjih in če bi potem tudi oblastva v primeru potrebe intervenirala, pa bi najbrže ne doživljali cepljenja in strankarsko-prestižnega uveljavljanja, temveč bi lahko tudi kmetjski stan nastopil enotno in složno, kakor nastopajo drugi stanovi in kar je eden glavnih pogojev za trajno izboljšanje razmer na naši vasi.

Priporočajte in širite „Grudo“

Denar naložite najbolje in najvarneje

pri domačem zavodu

KMETSKI

HRANILNI IN POSOJILNI DOM

**registrovana zadruga z neomejeno zavezo
V LJUBLJANI, Tavčarjeva (Sodna) ulica 1**

Telefon št. 28-47 Račun poštne hranilnice št. 14.257. Brzjavici: „Kmetiskidom“
Žiro račun: Narodna banka.

Vloge na knjižice in tekoči račun sprejema proti najugodnejšemu obrestovanju — večje stalne vloge po dogovoru — nove vloge ima stalno razpoložljive.

Jamstvo za vse vloge presega večkratno vrednost vlog

Strankam nudi brezplačno poštne položnice za nalaganje denarja.

Posojila daje proti poroštvu, na vknjižbo in proti zastavi vrednostnih papirjev ter kreditne v tekočem računu pod najugodnejšimi pogoji.

Oskrbuje: Kavcije, inkase, srečke in vrednostne papirje
Preškrbuje: Čeke in nakaznice (nakazila) na druga mesta

Blagajniške ure:

Ob delavnikih od 8.—12.1/2, in od 3.—4.1/2, le ob sobotah in dnevih pred prazniki od 8.—12.1/2 ure.

PODRUŽNICI:

Kamnik — Maribor

Stanje vlog: Din 35,000.000.- Rezerve: Din 1,500.000.-